

Otvírání studánek

Otvírání studánek

Otvírání, vylévání či cídění studánek je český lidový zvyk, jehož účelem je ukončení sucha a přivolání deště. Kromě období velkého sucha byl tento obřad prováděn během druhé poloviny jara až do svatojánské noci.

Studánky se také otvíraly či čistily během královniček, dívčích svatodušních oslav.

Někde se tento zvyk udržel dodnes. Děvčata provází muzika, v průvodu za ní jdou mládenci a ostatní občané a po obřadu vyčištění a ověnění studánky se přímo v přírodě zpívá a tancuje. Dokonce se do studánky, zřejmě jako pozůstatek pradávných kultovních obětí, vhazuje trochu drobečků ze svátečního pečiva.

ILUSTRATIVNÍ FOTO

Čištění studánek

Odehrávalo se také o letnicích. Nesmíme tento zvyk zaměňovat s jarním obřadem otvírání studánek, záležitostí spíše dětskou. Letnicové obřady čištění studní a pramenů mají prastarý, zřejmě ještě keltský původ. Je to uctění životodárné síly vody a zároveň dívčí čistoty. Obřad proto mohly vykonávat jen dívky dosud „zachovalé“. Bohatě se ozdobily květinami a věnci a v průvodu obcházely studánky. Zkontrolovaly pramen, není-li zanesen, očistily ho a studánku ověnčily květinami. Jedna z nich nabrala vodu do velkého džbánu a pak ji obřadně vylévala do tří světových stran kromě severu a při tom pronášela zaříkání k vodě, aby byla čistá a bylo jí vždycky dostatek.

Smrtná neděle

Pátá postní neděle je asi nejznámější. Nazývá se Smrtná, Judica. Do slaměné smrtné panny vtělil člověk všechno zlé, co zima přinesla. Chlad, tmu, nemoci, úzkost, strach z nedostatku jídla a starým lidem obavu z konce. Smrtku bylo třeba nést obřadně po celé vsi, aby do sebe vstřebala všechny nepříjemnosti, a pak ji za vesnicí upálit nebo utopit v proudící vodě. Nebo obojí, pro jistotu!

Obchůzka se Smrtkou bývala převážně dívčí záležitostí. Dívky celou cestu zpívaly, dostávaly od sousedů koledu, většinou slaninu, mouku a vejce, z čehož pak byla dobrá svačinka připravovaná za pěkného počasí přímo „pod širákem“. Někde se dívky vracely do vsi se symbolem jara, pestrým létečkem. Jinde se tento obřad odkládal až na následující Květnou neděli.

Morana - Smrtka

K zhotovení symbolické ženské postavy - Morany se používaly a používají již nepotřebné větve, sláma apod. Tuto ženskou figuru pak většinou mladé a svobodné ženy nastrojily do starých šatů a na krk jí navlékly náhrdelník z bílých vyfouknutých vajíček, některé Morany se zdobily zase náhrdelníkem z prázdných ulit šneků. V některých oblastech se Morana ozdobila i stuhami.

Dominantními barvami, ve kterých je figurína smrtky oblečena, jsou **černá a bílá**. Nazdobená a oblečená Morana se poté nastrčila na tyč a za zpěvu obřadních písní byla vynesena z vesnice. Za vesnicí pak byla vhozena do vody, do příkopu, spálena nebo zakopána do země. Morana je symbolem nejen **zimy**, ale také **nemoci, smrti, dlouhých tmavých nocí** a vůbec všeho, co lidem škodí. Po vhození Morany do vody nebo příkopu se pak se všichni zúčastnění rozutekli zpátky do vesnice. Symbol **zničení Morany** není o jejím znehodnocení, ale spíše o jejím poslání zpět do podzemní říše, do podsvětí.

Morana - Smrtka

ILUSTRATIVNÍ FOTO

VYRÁBĚLI JSME

V Lužici se smrtka oblékala do košile člověka, který zemřel ve vesnici jako poslední a byla ozdobena do závoje poslední nevěsty. Nejsilnější dívka z vesnice byla pak pověřena nesením figury a ostatní po ní metali kameny a klacky.

Jakožto pozdější přídavek k Moraně se na Moravě a ve Slezsku oblékal i Mařoch – mužská figura. Tu zase připravovali chlapeři a mladí muži z vesnice.

Zvyk vynášení smrtky z vesnice je starým pohanským zvykem. První zmínka o tomto rituálu pochází roku 1366. Z tohoto zápisu vyplývá veliká oblíbenost tohoto obyčeje. Popěvky, tento zvyk doprovázející, byly v době rozmachu křesťanské víry odsouzeny jakožto pověrečné a kněžím bylo přikázáno všem, kdo se těchto zvyků účastní, zakázat přístup ke svátostem, dokud jim arcibiskup nestanoví vhodnou pokutu.

Rituál vynášení Morany se však v průběhu času i tak zachoval, jeho důležitost však postupně upadá a v 19. století již mívá jen podobu mládežnických her.

Květná neděle

Vyjdou-li Velikonoce až na dubnové dny a je příznivé počasí, je už květná neděle plná jara. Však má příznačné „kvetoucí“ jméno. Byl to ten den svěcení ratolestí. Hospodář předem vyvázal téměř umělecký výtvar. Na dlouhý lískový prut přivazoval červenými pentlemi nebo šátky postupně svazky narašených ratolestí lípy, známé „kočičky“ z jivy, rozkvetlý lýkovec, suché větvičky dubu a temně zelené snítky jedle. Všechny tyto produkty měly magickou moc ochrany a prosperity násobenou ještě svícením v kostele. Je to zvláštní symbióza velmi starých, zřejmě předkřesťanských obřadů s křesťanským požehnáním svěcenou vodou.

Přinášení líta

Součástí vynášení smrti bylo také přinášení nového léta, ozdobeného stromu podobného máji, nazývaného líto, letečko nebo májíček. V Polsku je nazývána Dziewanna. Vytváří se ze zeleného stromu či ratolesti zdobeného obarvenými vajíčky, stužkami, kokardami, řetízky, papírovými holubičkami a dalšími ozdobami především v červené a zelené barvě. Někdy je líto nahrazováno symbolickou panenkou nošenou v rukou, která se uchovávala na příští rok. Některé formy líta zase mají kulovitou podobu, což odkazuje na solární symboliku. Tento zvyk se v některých oblastech zachoval déle než samotné vynášení smrti. I přinášení léta bylo doprovázeno zpěvy. Nejstarší zaznamenaná forma popěvku se objevila v Hospodářském kalendáři Partliciově z roku 1617 a zní:

„Již nesem smrt ze vsi, nové léto do vsi. Vítej, léto líbezné, obilíčko zelené.“

Líto

ILUSTRATIVNÍ FOTO

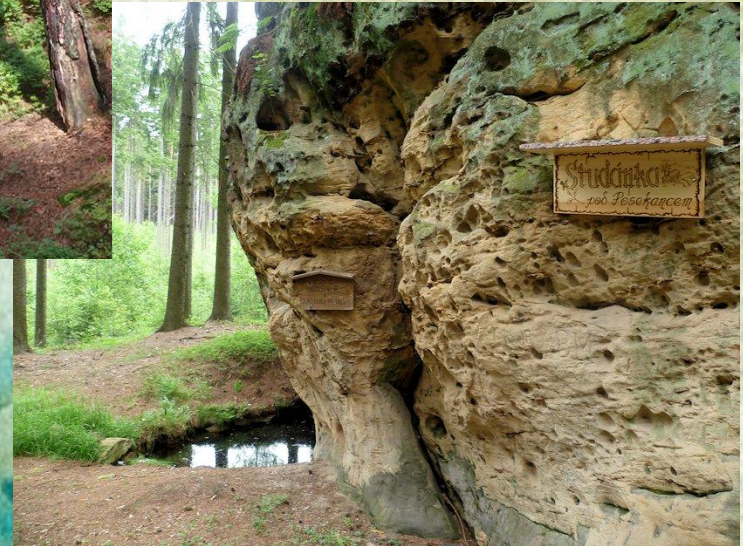

VYRÁBĚLI JSME

Otvírání studánek Vlčkov

Nejznámější studánky v okolí Proseče jsou:

- Pod Makovským kopcem
- U Posekance
- U Huberta
- Prdlavá
- Studená voda
- Pod Tereziánským hájem

-
- Tuto prezentaci v rámci projektu
Návrat k tradicím vytvořili žáci 8. A :
 - Nina Sodomková
 - Šimon Lustyk
 - Filip Skalník
 - Adéla Stodolová
 - Andrea Tulachová
 - Pod vedením Mgr. Jany Pavlovičové